

Βιτσέντζος Κορνάρος

Ενότητα 11η: Σχολιασμός Ε' Μέρους του
Ερωτόκριτου και άλλα θέματα σχετικά με το έργο

Αναστασία Μαρκομιχελάκη

Επίκουρη Καθηγήτρια

Τμήμα Φιλολογίας

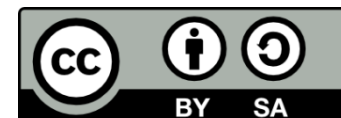

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

**Σχολιασμός Ε΄ Μέρους του
Ερωτόκριτου και άλλα θέματα
σχετικά με το έργο**

Ενότητα 11η: Μάθημα 11ο

Περιεχόμενα ενότητας

1. Σχολιασμός στ. 717-760 [=715-758] (Παρουσίαση εργασίας της φοιτήτριας Ζωής Τρουμπούκη). Ο Ερωτόκριτος (ως Κριτίδης) σχεδιάζει την «ύστατη δοκιμασία» της Αρετούσας.
2. Το μοιρολόι της Αρετούσας (στ. 985-1048 [=981-1044]) - Σύγκριση με το μοιρολόι της Ερωφίλης (4η σκηνή της 5ης πράξης).
3. Σχολιασμός στ. 1045-1126.
4. Σχολιασμός στ. 1243-1456.
5. Σχολιασμός στ. 1481-1540.
6. Ο *Ερωτόκριτος* του Σεφέρη (Παρουσίαση εργασίας της φοιτήτριας Δήμητρας Στεφανίδου).
7. Κρίσεις για τον *Ερωτόκριτο* (Παρουσίαση εργασίας του φοιτητή Αντώνη Μανδρίδη).

Σκοποί ενότητας

- Στόχος αυτής της ενότητας είναι ο σχολιασμός αποσπασμάτων του Ε' Μέρους του *Ερωτόκριτου* και η παρουσίαση κρίσεων παλαιότερων μελετητών και του Γιώργου Σεφέρη.

Ο Ερωτόκριτος (ως Κριτίδης) σχεδιάζει την «ύστατη δοκιμασία» της Αρετούσας.

**Σχολιασμός στ. 717-760 [=715-758]
(Παρουσίαση εργασίας της φοιτήτριας
Ζωής Τρουμπούκη).**

Σχολιασμός στ. 717-760 [=715-758]

Βλ. τη μελέτη των Wim Bakker – Ντίας Φιλιππίδου, «Η ύστατη δοκιμασία της Αρετής», στον τόμο *Ο κόσμος του Ερωτόκριτου και ο Ερωτόκριτος στον κόσμο* (2012).

- Ο όνομα Κριτίδης.
- Σύνδεση Ρωτόκριτου και Χαρίδημου.
- Σύγκριση με στίχους της *Ερωφίλης* για τον «φόβο που φέρνει η αγάπη», στη μόνη σκηνή του έργου όπου η Ερωφίλη συναντιέται και συνομιλεί με τον Πανάρετο.
- Ο ποιητής απευθύνεται στον Ρωτόκριτο.

**Το μοιρολόι της Αρετούσας (στ. 985-1048
[=981-1044]) - Σύγκριση με το μοιρολόι της
Ερωφίλης (4η σκηνή της 5ης πράξης).**

Το μοιρολόι της Αρετούσας (στ. 985-1048) - Σύγκριση με το μοιρολόι της Ερωφίλης.

- Το μοιρολόι της Ερωφίλης στους στ. 435-524, 4^η σκηνή Ε΄ Πράξης (Χορτάτσης Γεώργιος, *Ερωφίλη*, επιμ. Αλεξίου - Αποσκίτη, 2001^{3η}):

ΕΡΩΦΙΛΗ

Ω κύρη μου, μα κύρη πλιο γιάντα να σ' ονομάζω, 435

κι όχι θεριόν αλύπητο κι άπονο να σε κράζω,

πειδή περνάς στην όρεξη πάσα θεριό του δάσου,

και πλια άγρια παρά λιονταριού μου 'δειξες την καρδιά σου.

Θεριό λοιπό ανελύπητο παρά θεριό κιανένα,

για ποια αφορμή δεν έσφαξες την ταπεινή κ' εμένα; 440

Μα κείνο που δεν έκαμε το χέρι τ' άπονό σου,

θέλει το κάμει μόνια μου, κιας με το στανικό σου,

γιατί δε μου 'ναι μπορετό, μηδέ ποτέ τυχαίνει,

μιαν ώρα απού το ταίρι μου να ζω ξεχωρισμένη.

Το μοιρολόι της Αρετούσας (στ. 985-1048) - Σύγκριση με το μοιρολόι της Ερωφίλης.

- Το μοιρολόι της Ερωφίλης στους στ. 435-524, 4^η σκηνή Ε΄ Πράξης (συνέχεια):

ΕΡΩΦΙΛΗ

*Ταίρι ακριβό μου και γλυκύ, φως και παρηγοριά μου, 445
και πώς σε βλέπουν τση φτωχής τα μάτια τα δικά μου,
και μ' όλο τούτο δύνουνται τα μέλη μου και ζιούσι,
τ' αμμάτια μου και βλέπουσι, τα χείλη και μιλούσι;
Πάντα, ακριβέ μου, ταίρι μου, μ' έθρεφεν η θωριά σου,
Τώρα στον Άδη τη φτωχή με βάνει η ασκημιά σου, 450
Κι αλλού τ' αμμάτια μου, ωχ οϊμέ, στανιό τως συντηρούσι,
Γιατί έτσι σα σ' εκάμασι τρέμου να σε θωρούσι.
Πανάρετέ μ' Αφέντη μου, πού 'ν τα πολλά σου κάλλη,
πού κείν' η νόστιμη θωριά, και πάσα χάρη σου άλλη;
Πού 'ναι τα μάτια τα γλυκιά, ποιον άπονο μαχαίρι 455
σου τα 'βγάλε κι ετύφλωσεν εμέ, ακριβό μου ταίρι;*

Το μοιρολόι της Αρετούσας (στ. 985-1048) - Σύγκριση με το μοιρολόι της Ερωφίλης.

- Το μοιρολόι της Ερωφίλης στους στ. 435-524, 4^η σκηνή Ε΄ Πράξης (συνέχεια):

ΕΡΩΦΙΛΗ

*Στόμα μου νοστιμότατο και μοσκομυρισμένο,
βρύση ολωνώ τών αρετώ, ζαχαροζυμωμένο,
γιάντα τα πλουμισμένα σου και τα γλυκιά σου χείλη
τη δούλη σου δεν κράζουσι, οϊμέ, την Ερωφίλη;* 460

*Γιάντα σωπάς στον πόνο μου, γιάντα στα κλάηματά μου
δε συντυχαίνεις δυο μικρά λόγια σ' παρηγοριά μου;
Μα δίχως γλώσσα απόμεινες, και πώς να μου μιλήσεις,
πώς την πολλά βαρόμοιρη να με παρηγορήσεις;*

*Πώς να μου παραπονεθείς, πώς να μου πεις «ψυχή μου,
για σένα μόνο θάνατον επήρε το κορμί μου;».* 465

Κ

Το μοιρολόι της Αρετούσας (στ. 985-1048) - Σύγκριση με το μοιρολόι της Ερωφίλης.

- Το μοιρολόι της Ερωφίλης στους στ. 435-524, 4^η σκηνή Ε΄ Πράξης (συνέχεια):

ΕΡΩΦΙΛΗ

*Κ' εσάς, χεράκια μου ακριβά, ποια χέρια αποκοτήσα,
κι άπονα από το δόλιο σας κορμί σάς εχωρίσα;*

*Χέρια, που σας ετύχαινε σκήπτρο να σας βαραίνη,
και μοναχά να δίδετε νόμο στην οικουμένη!*

470

*Για ποια αφορμή δεν πιάνετε τα χέρια τα δικά μου,
γιάντα στο στήθος σπλαχνικά κι απάνω στην καρδιά μου
δεν γγίζετε ν' αλαφρωθεί, τσί πόνους τση να χάσει,
κ' ετούτη την τρομάρα τση την τόση να σκολάσει;*

Το μοιρολόι της Αρετούσας (στ. 985-1048) - Σύγκριση με το μοιρολόι της Ερωφίλης.

- Το μοιρολόι της Ερωφίλης στους στ. 435-524, 4^η σκηνή Ε΄ Πράξης (συνέχεια):

ΕΡΩΦΙΛΗ

Και συ, καρδιά αντρωμένη μου, του πόθου φυλαχτάρι, 475

*Ποιον ήτο κείνο τ' άπονο κι αγριότατο lionτάρι,
που σ' έβγαλε εκ τον τόπο σου, κ' αιματοκυλισμένη
τ' αμμάτια μου να σε θωρού μ' έκαμε την καημένη;*

*Καρδιά μου αγαπημένη μου, γλυκότατη καρδιά μου,
πόσα του πόθου βάσανα είχες για όνομά μου! 480*

*Πάντά 'ζιες μ' αναστεναμούς κι εθρέφουσου με πρίκες,
κ' εις το 'στερο ανασπάστηκες, κ' εκ το κορμί σου βγήκες,
για να μπορώ τριγύρου σου να δω πως είν' γραμμένο
τ' όνομα τσ' Ερωφίλης σου το πολυαγαπημένο.*

Το μοιρολόι της Αρετούσας (στ. 985-1048) - Σύγκριση με το μοιρολόι της Ερωφίλης.

- Το μοιρολόι της Ερωφίλης στους στ. 435-524, 4^η σκηνή Ε΄ Πράξης (συνέχεια):

ΕΡΩΦΙΛΗ

“Ωφρου, πρικό μου ριζικό, κι αντίδική μου μοίρα, 485
πόσα γοργό μ' εκάμετε νύφη γιαμιά και χήρα!
Μοίρα κακή για λόγου μου, κομπώτρα κι οχθρεμένη,
σ' ποιο τέλος μ' εκατάφερες την πολυπρικαμένη!
Ποιο πράμα μ' άξωσες να δω, ποια πρίκα να γνωρίσω,
ποια παιδωμή, ποιο βάσανο, ποιον πόνο να γροικήσω! 490
Πού κείνα που 'λεγες του νου, πού κείνα που από σένα
τ' αμμάτια μου ανιμένασι να δούσι τα καημένα;
Χαρές περισσες μού 'τασσες, και πρίκες με γεμώνεις,
ζήση κι ανάπαψη πολλή, και θάνατο μ' αξώνεις.

Το μοιρολόι της Αρετούσας (στ. 985-1048) - Σύγκριση με το μοιρολόι της Ερωφίλης.

- Το μοιρολόι της Ερωφίλης στους στ. 435-524, 4^η σκηνή Ε΄ Πράξης (συνέχεια):

ΕΡΩΦΙΛΗ

Λαμπρό τον ήλιο μου 'δειξες κ' έλπιζα καλοσύνη, 495

μα το ζιμιό θαμπώθηκε κι άγριος καιρός εγίνη.

*Χρυσό στεφάνιν έβαλες απάνω στην κορφή μου,
κι όφης εγίνηκε ζιμιό κ' επήρε τη ζωή μου.*

*Πολλή δροσά μ' επότισες, μα 'το φαρμακεμένη,
κι ολπίζοντας πως θρέφομαι, μένω θανατωμένη.* 500

*Την πόρτα τσή Παράδεισος μ' άνοιξες, κι από κείνη
στην Κόλαση μ' επέρασες, κι αλύπητα με κρίνει.*

*Ψευτό καλό μου χάρισες κι ως όνειρον εχάθη,
σα χόρτον εξεράθηκε, σα ρόδον εμαράθη,*

Το μοιρολόι της Αρετούσας (στ. 985-1048) - Σύγκριση με το μοιρολόι της Ερωφίλης.

- Το μοιρολόι της Ερωφίλης στους στ. 435-524, 4^η σκηνή Ε΄ Πράξης (συνέχεια):

ΕΡΩΦΙΛΗ

σαν αστραπή ήψε κι έσβησε, κι έλυσε σαν το χιόνι, 505
σα νέφαλον εσκόρπισε, στον άνεμο σα σκόνη.

Μα δε φυράς τα πάθη μου δε μου λιγαίνεις πρίκα,
κ' οι κρίσεις μου κ' οι πόνοι μου παντοτινοί εγενήκα,
και πλιότερη την παιδωμή για να 'χω και τα βάρη,
τα πάθη μου δεν έχουσι να με σκοτώσου χάρη. 510

Μα κείνο που δε δύνεται τόσος καημός να κάμει,
θέλει το κάμει η χέρα μου και το μαχαίρι αντάμι.
Στον Άδην ας με πέψουσι, κι ο κύρης άπονος μου
τη βασιλειά του ας χάιρεται και τσι χαρές του κόσμου.

Το μοιρολόι της Αρετούσας (στ. 985-1048) - Σύγκριση με το μοιρολόι της Ερωφίλης

- Το μοιρολόι της Ερωφίλης στους στ. 435-524, 4^η σκηνή Ε΄ Πράξης (συνέχεια):

ΕΡΩΦΙΛΗ

Στήθος μου κακορίζικο, καρδιά μου πρικαμένη, 515

*πόσά 'τονε καλύτερο ποτέ μου γεννημένη
στον κόσμο να μην είχα 'σται, πόσά 'τονε καλλιιά μου
λάμπη ήλιου να μη δούσινε τ' αμμάτια τα δικά μου.*

*Το πνέμα σου, Πανάρετε, ταίρι γλυκότατό μου,
παρακαλώ σε να δεχτεί το πνέμα το δικό μου,* 520

*σ' ένα να στέκομέστανε τόπο, και μιαν ομάδα
Κόλαση γή Παράδεισο να γνώθουμε στον 'Αδη.*

*Πανάρετε, Πανάρετε, Πανάρετε, ψυχή μου,
βούηθα μου τση βαρόμοιρης και δέξου το κορμί μου.*

Το μοιρολόι της Αρετούσας (στ. 985-1048) - Σύγκριση με το μοιρολόι της Ερωφίλης

- Το τριμερές μοιρολόι της Αρετούσας στους στ. Ε 985-1048 [=981-1044]. Τα τρία μέρη που το αποτελούν είναι: **α' μέρος: στ. 981-1002, β' μέρος: στ. 1003-1030, γ' μέρος: στ. 1031-1044.**
- Μοιρολόι που χαρακτηρίζεται από «**ΙΣΟΜΕΤΡΙΑ μορφής και περιεχομένου**», δηλαδή κάθε ημιστίχιο, στίχος και δίστιχο παρέχουν μία ολοκληρωμένη εικόνα ή νόημα. Η ισομετρία είναι βασικό χαρακτηριστικό του δημοτικού τραγουδιού.
- Όλο το μοιρολόι χαρακτηρίζεται από **σχήματα και μορφές του δημοτικού τραγουδιού.**

Το μοιρολόι της Αρετούσας (Α΄ Μέρος: στ. 985-1048)

- Σύγκριση με το μοιρολόι της Ερωφίλης

"Ρωτόκριτε, ίντα θέλω πλιό τη ζήση να μακραίνω;

Ποιά ολπίδα πλιό μου 'πόμεινε, και θέλω ν' ανιμένω;

Δίχως σου πώς είν' μπορετό στον Κόσμον πλιό να ζήσω;

Ανάθεμα το Ριζικόν στά φύλαγεν οπίσω!

Με τη ζωή σου είχα ζωήν, και με το φως σου εθώρου',
τα Πάθη μου, θυμώντας σου, επέρνου' σαν ημπόρου'.

985

Τον εαυτό μου αρνήθηκα, και μετά σένα-ν ήμου',
στο θέλημά σου ευρίσκετο Θάνατος και ζωή μου.

Ξύπνου μου σ' είχα μες στο νουν, κοιμώντας, στ' όνειρό μου,
κ' ετούτη η θύμηση ήτονε πάντα το γιατρικό μου.

990

Αρνήθηκα τα πλούτη μου, τον Κύρην, και τη Μάνα,
ποτέ δεν εβαρέθηκα τα Πάθη, που μου κάνα'.

Θυμώντας σ[ου], Ρωτόκριτε, πως μου'σαι νοικοκύρης,
εγίνουσουν και Μάνα μου, εγίνουσουν και Κύρης.

Το μοιρολόι της Αρετούσας (Α΄ Μέρος: στ. 985-1048)

- Σύγκριση με το μοιρολόι της Ερωφίλης

Με το παλέτσι εντύθηκα, κ' εις τ' άχερα κοιμούμαι, 995
και τη φτωχειά δεν την ψηφώ, τους πόνους δε βαριούμαι.
Για σένα αφήκα τσ' Αφεντιές, κ' εμίσησα τα πλούτη,
για σένα με σφαλίσασιν εις τη φλακήν ετούτη.
Για σένα-ν ενεστέναζα, για σένα-ν είχα πόνους,
για σένα βασανίζομαι σήμερα πέντε χρόνους. 1000
Τες πρίκες δεν εγύρευγα, τους πόνους δεν εγρίκουν,
με τη δική σου θύμησιν το Ριζικόν ενίκουν.

Το μοιρολόι της Αρετούσας (Β' Μέρος: στ. 1003-1030)

- Σύγκριση με το μοιρολόι της Ερωφίλης

Μοίρα μου, κ' ίντα λείπεσαι, να κάμεις πλιό σ' εμένα;
Τη σήμερα μ' ενίκησες, όχι στα περασμένα.
Ό,τι κι αν είχα, επήρες τα, ίντ' άλλο σου απομένει; 1005
Κ' ίντ' ανιμένει πλιό να δει ένας, οπού κερδαίνει;
Ενίκησες τον πόλεμον, οπού'χες μετά μένα,
και δε σ' εψήφουν ως εδά στά μου'χες καμωμένα.
Πάντα επολέμου' δυνατά, κι όλπιζα να νικήσω,
μα σήμερα μ' ενίκησες στά φύλαγες οπίσω. 1010
Κι ακόμη θέλεις με να ζω, όχι για να'χω ζήση,
μα για να βασανίζομαι σ' έτοια μεγάλη κρίση;
Εγώ δε σε φοβούμαι πλιό, ουδ' ο νους μου σε λογιάζει,
γιατί η ολπίδα όπου βρεθεί, το φόβο συντροφιάζει.
Μα εδά οπού εκείνη εμίσεψε, κι απ' την καρδιά μου εχάθη, 1015
εγώ δεν τα φοβούμαι πλιό του Ριζικού τα Πάθη.
Σήμερα απόμεινα άφοβη, δεν έχω πλιό ίντ' ολπίζει,
το Ριζικό δεν το ψηφώ, η Μοίρα δε μ' ορίζει.

Το μοιρολόι της Αρετούσας (Β' Μέρος: στ. 1003-1030) - Σύγκριση με το μοιρολόι της Ερωφίλης

"Μοίρα, δε σε φοβούμαι πλιό, κι ό,τι κι α' θέλεις κάμε, κι αν με γυρεύεις να με βρεις, λέγω σου, πως επά'μαι.	1020
Και θέ' να πάρω Θάνατον, κι απείτις αποθάνω, κάμε το πλιά χερότερον εις το κορμί μου απάνω. Εις τα βουνιά ας με ρίξουσι, και τα θεριά ας με φάσι, η απονιά σου να χαρεί, κ' η γνώμη να χορτάσει.	
Ζώντα μου μ' εδυσκόλευγες τόν αγαπώ ν' αφήσω, μα όλπιζα με το Θάνατον κ' εγώ να σε νικήσω.	1025
Να πάγει η ψη να τον-ε βρει, μ' όλον που με κατέχεις, γιατί εις την ψη μας δύναμιν και μπόρεση δεν έχεις. Δεν είν' στον Άδη Ριζικά, δεν είν' στον Άδη Μοίρες, δεν είν' στον Άδη κέρδητα, και σώνει σε ό,τι επήρες.	1030

Το μοιρολόι της Αρετούσας (Γ' Μέρος: στ. 1031-1048)

- Σύγκριση με το μοιρολόι της Ερωφίλης

"Ρωτόκριτε, εξεψύχησες, κ' επόθανες στα ξένα,
ίντ' άλλο πλιό μου 'πόμεινεν, ωσάν εχάσα εσένα;
Κι ας ήθελα βρεθεί κ' εγώ στον τόπον του πολέμου,
να μου φωνιάξεις· "Αρετή, έλα και βούηθησέ μου!",
να τρέξω με τα τέσσερα, κι ως αστραπή να σώσω, 1035
και με τα μέλη μου, όχι αλλιώς, βοήθεια να σου δώσω.

Κι ως άνοιξε το στόμα του τ' άγριο θεριό ν' αράσσει,
να βάλω εγώ το χέρι μου, κ' εσέ να μη δαγκάσει.
Μα'τονε κρίμα κι αδικιά, Ρωτόκριτε, μεγάλη,
μέσα στα δάση να χαθούν, να νεκρωθού' έτοια κάλλη. 1040

Κι ας ήθελά'σται-ν η φτωχή εις τα προσκέφαλά σου,
να σ' ακλουθώ πρωτύτερα στ' απομισέματά σου.
Για να σου κάμω συντροφιά, να πηαίνομεν ομάδαι,
τό δεν εκάμαν τα κορμιά, να κάμου' οι ψες στον Άδη."

ΠΟΙΗΤΗΣ

Έθελε κι άλλα να του πει, μα η εμιλιά δε σώνει, 1045
πέφτει στη γη άσπρη και κρυγιά, πλιά παρ' από το χιόνι.
Και πλιό δεν είχεν αναπνιάν, κ' η αίσθησή τση εχάθη,
κι όλο το αίμα εσύρθηκε προς τση καρδιάς τα βάθη.

**ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ**

Σχολιασμός στ. 1045-1126

Σχολιασμός στ. 1045-1126

ΠΟΙΗΤΗΣ

- Ήθελε κι άλλα να του πει, μα η εμιλιά δε σώνει, 1045
πέφτει στη γη άσπρη και κρυγιά, πλιά παρ' από το χιόνι.
Και πλιό δεν είχεν αναπνιάν, κ' η αίσθησή τση εχάθη,
κι όλο το αίμα εσύρθηκε προς τση καρδιάς τα βάθη.
Τ' άλλα τση μέλη ήσα' νεκρά, μόνο η καρδιά σπαράσσει.
Ετρόμαξε ο Ρωτόκριτος μην πά' και την-ε χάσει, 1050
ήσυρνε γένια και μαλλιά, τά'βαλε ο νους του ψέγει,
επειδή κ' έτοια πράματα ήθελε να τση λέγει.
Εδέρνετον κ' η Νένα τση, στα χέρια την εκράτει,
λογιάζοντας πως είν' νεκρή, φιλεί, αποχαιρετά τη,
και μοιρολόγι θλιβερόν τσ' ήλεγεν η καημένη, 1055
ελόγιαζε, κ' εθάρρειε το, πως να'ναι αποθαμένη.
Πούρι ήπλωσε στο στήθος τση, κ' εσπάρασσε η καρδιά τση,
μ' ακόμη από το στόμα τση μακρά'το η εμιλιά τση.

Σχολιασμός στ. 1045-1126

- Ω, πόσον είναι βαρετό, και δυνατόν περίσσα,
και πώς κατέχου' να το πουν εκείνοι που αγαπήσα'! 1060
- 'Τό'ρθει φωτιά στα μέλη τως, πόσον καημόν αφήνει,
να το μιλήσου' δεν μπορούν, κ[' η] γνώση να το κρίνει.
Δεν ήτονε παράξενον, αν είν' κ' η Αρετούσα
έτοιιας λογής απόμεινε σ' ό,τι τ' αφτιά τση ακούσα'.
Εξελιγώθη, στρέφεται, λέγει η γλυκειά τση γλώσσα· 1065
"Απαρθινά, Ρωτόκριτε, θεριά σε θανατώσα';"
Τα δάκρυα οπού'σαν άλλη μιά εις τα βαθιά χωσμένα,
τόπον ευρήκασιν εδά κ' ετρέχασι κ' εβγαίνα'.
321Και σιγανά εκινήσασι, κι αρχίσαν κ' επληθαίναν,
σα ριγουλάκι λαμπυρόν, έτσι καθάρια εβγαίναν. 1070
- Από την άλλη ο Ρώκριτος πάραυτας ενεστάθη,
και δεν του φαίνεται καιρός να την κρατεί στα Πάθη.

Σχολιασμός στ. 1045-1126

ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ

Λέγει· "Αρετή, τά μου'τασσεσ εξελησμονηθήκα';
Γιατ' ήρθα από την ξενιτιάν, επήρες τόση πρίκα;
Αλίμονο όποιος γελαστεί, να'χει εις γυναίκα ολπίδα! 1075
Και πού'ναι τα όσα μου'ταξες στη σιδερή θυρίδα;"

ΠΟΙΗΤΗΣ

Όσ τ' άκουσεν η Αρετή, σκολάζει πλιό, δεν κλαίγει,
κι ωσάν αφορμαρά ρωτά, ίντά'ναι που τση λέγει.
Έλαμψεν ο Ρωτόκριτος, βγάνοντας το μελάνι,
πάλι την πρώτην ομορφιάν το πρόσωπόν του πιάνει. 1080

Χρυσά εγενήκαν τα μαλλιά, τα χέρια μαρμαρένια,
κ' η όψη του ασπροκόκκινη, τα κάλλη ζαχαρένια.
Γνωρίζει τον η Αρετή, καλά τον-ε θυμάται,
μα δεν κατέχει, ξυπνητή είναι, γ-ή να κοιμάται.
Ξαναλιγώνεται η φτωχή απ' τη χαράν την τόση, 1085
κ' έκλινε μιά και δυό φορές χάμαι στη γη να δώσει.

Σχολιασμός στ. 1045-1126

ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ

Αγκαλιαστήν την ήπιασεν η Νένα τση η Φροσύνη,
κρατεί τη να τσ' αποδιαβεί η λιγωμάρα εκείνη.
Ήστεκεν ο Ρωτόκριτος, δε θέλει να σιμώσει,
μ' ανίμενε την Αρετή, θέλημα να του δώσει.
Εξελιγώθη, στρέφεται, με σπλάχνος τον εθώρει,
και να μιλήσει απ' τη χαράν ακόμη δεν ημπόρει.

1090

ΑΡΕΤΟΥΣΑ

Σαν επαρασυνήφερε, "Εσύ'σαι πούρι;", λέγει,
"απαρθινά['ν'] πως σε θωρώ; γ-ή όνειρο με παιδεύγει;
Γ-ή κομπωμένος λογισμός σήμερα με πειράζει;
γ-ή φαντασά φαντάζει με, και δείχνει πως του μοιάζει;"

1095

Σχολιασμός στ. 1045-1126

ΠΟΙΗΤΗΣ

Τα μάτια τση από τη χαράν ποτάμι εκατεβάζαν,
και με τα δάκρυα οπού'βγανε την πρώτη, δεν εμοιάζαν.

Τα πρώτα εβράζα' ωσά θερμό, πρικιά, φαρμακεμένα,
και τούτα ετρέχα' δροσερά, γλυκιά, και ζαχαρένια. 1100

Ώσαν το λουλούδι, που όμορφο παρ' άλλο η Φύση κάνει,
κ' έρθει άνεμος με τη χιονιά να το ψυγομαράνει,
κ' η ομορφιά του χάνεται, τη μυρωδιά δεν έχει,
όση ώρα είναι ανεμική, κι όση ώρα χιόνι βρέχει·
μα ως έβγει ο Ήλιος να το δει, κ' η ζέστη να του δώσει, 1105

και να ομορφίσει το ζιμιό, τα φύλλα να ξαπλώσει,
το χιόνι, οπού τριγύρου του χάμαι νερό τού ρίχνει,
τη μυρωδιάν, την ομορφιάν ωσάν και πρώτας δείχνει·
όλες τσι χάρες ωσά βγει ο Ήλιος τού τσι δίδει,
που το'χεν άσκημο ο χιονιάς σ' τση νύκτας το σκοτίδι— 1110

έτσ' είχαν και την Αρετήν τα Πάθη μαραμένη,
κι ασούσουμη, κι ανέγνωρη, κακά καταστεμένη.

Σχολιασμός στ. 1045-1126

- Κ' η σκοτεινάγρα τση φλακής, του λογισμού η κρυότη
πολλ' άσκημην εκάμασι την όμορφή τση νιότη.
Μα σαν είδεν τον Ήλιο τση μες στη φλακήν κ' εμπήκε, 1115
εξαναγίνη το ζιμιό, την ασκημιάν εφήκε.
Εγιάγειρεν η ομορφιά, που τσ' ήτον μακρεμένη,
ήβραζε πάλι, ενέζησε, οπού'τον χιονισμένη.
Ήκλαιγε, δεν εχόρταινε να του μιλεί τους πόνους, 1120
που εβάστα-ν ο-για λόγου του τόσους καιρούς και χρόνους.
Ήκλαιγε κι ο Ρωτόκριτος τα Πάθη των κιντύνων,
βλέποντας πώς ευρίσκετο μιά του Κερά για κείνον,
κ' ίντ' ασκημιά'χε κι ατσαλιά το ρούχον οπού εφόρει,
κι από τα νύχια ώς την κορφήν κλαίγοντας την εθώρει.
Επάψασι τα κλάηματα, και τση χαράς η ζάλη, 1125
τσι πρώτες τως αθιβολές ξαναμιλούσι πάλι.

**ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ**

Σχολιασμός στ. 1243-1456

Σχολιασμός στ. 1243-1456

ΑΡΕΤΟΥΣΑ

- "Κύρη και Μάνα, αν ήσφαλα εις-ε καιρόν κιανένα,
κι αν σας εκακοκάρδισα, δεν ήτον από μένα.
- Η Αγάπη, που έχω εδά σε σας, και τον καιρόν εκείνο, 1245
μ' έκανε και δεν ήθελα ποτέ να σας μακρύνω.
Και τω' Ρηγάδω' οι Προξενιές πάντα μού εδίδαν πρίκα,
η Αγάπη, και το σπλάχνος σας πάσα καιρόν μ' ενίκα.
Κάλλιιά'χα μέσα στη φλακή να βρίσκομαι κοντά σας,
παρά μεγάλη Ρήγισσα μακρά απ' τη συντροφιά σας. 1250
Πάντά'λιζα και να βρεθεί κιανείς σ' τούτα τα μέρη,
με την ευχή σας, κι όχι αλλιώς, να τον-ε κάμω Ταίρι.
Και τότες να το πω το Ναι, να σας καλοκαρδίσω,
και πάντα να'μαι μετά σας, όχι να σας αφήσω.
Κ' εδά που η Τύχη το'φερε, κ' οι δυσκολιές επάψαν, 1255
τα σωθικά μου εγιάνασι, που οι πρίκες μού τα κάψαν.

Σχολιασμός στ. 1243-1456

"Πειδή κ' ευρέθη-ν άνθρωπος, κ' εγλίτωκεν εσένα,
τη Χώραν κι όλον το λαόν, κι απ' τη φλακήν και μένα·
κ' ήκαμε και το Βασιλιό το Βλάχο, όπου κι α' λάχει,
πάντοτε να σε προσκυνά, να μη σου κάνει μάχη, 1260
κι αυτός, κ' οι κληρονόμοι του χαράτσι να πλερώνουν,
στους τόπους μας ο-για κακό ποτέ να μη σιμώνουν·
κ' ήβαλε κ' εις-ε κίντυνο μεγάλον τη ζωή του,
κ' ετάξετέ με Ταίρι-ν του ο-για την πλερωμή του·
και θέλει μετά λόγου σας να ζήσει, ν' αποθάνει— 1265
εθελημάτεψα κ' εγώ σε τούτο το Στεφάνι.
Κ' είδα, κ' εκαλολόγιασα, πως είν' πρεπό να κάμω
το θέλημά σου, Κύρη μου, στον εγνοϊανό μου Γάμο.
Κ' επειδή θέλει μετά σας να ζήσει, ν' αποθάνει,
συγκλίνομαι, Γονή, κ' εγώ σε τούτο το Στεφάνι. 1270
Κι αν ήτον και μικρότερος, τη γνώμη μου αναπεύγω,
σα θέλει να'ναι μετά σας, εγώ άλλο δε γυρεύγω."

Σχολιασμός στ. 1243-1456

ΠΟΙΗΤΗΣ

- Αγκαλιαστήν την-ε κρατούν ο Κύρης με τη Μάνα,
την ώρα που τα χείλη της ετούτα ανεθιβάνα'.
Με σπλάχνος τη γλυκοφιλούν, με σπλάχνος την ευχούνται, 1275
την περασμένη μάνητα πλιό δεν την-ε θυμούνται.
Πρι' γονατίσει ο Ρώκριτος, και πρίχου να μιλήσει,
ηθέλησε στον Κύρην του και Μάνα να μηνύσει.
Με θέλημα του Βασιλιού, ήπεψε να τως πούσι,
εις το Παλάτι του Αφεντός ο-γλήγορα να 'ρθούσι. 1280
Την αφορμή δεν ξεύρουν ο Ρήγας, μηδ' οι άλλοι,
ίντά'ναι και μηνούσιν τως με τόση βιά μεγάλη.
Λογιάζου' πως γιατ' ήτονε πρώτος εις το Παλάτι,
κι ο Ρήγας συμβουλάτορα [πλιά] απ' όλους τον εκράτει.
Μ' απόσταν εποκότησε προξενητής κ' εγίνη, 1285
στο σπίτι του ήτον σφαλιστός από την ώρα εκείνη.

Σχολιασμός στ. 1243-1456

- Μα τούτον πλιόν ο Βασιλιός δε στέκει να γυρεύγει,
το λογισμό είχε λεύτερο, πλιό δεν τον-ε παιδεύγει.
Όλοι τση Χώρας γνοιάζουνται, και πεθυμού' να δούσι
τον Κύρην του Ρωτόκριτου κείνο που θα του πούσι. 1290
Ποτέ δεν το λογιάζουσι, όσοι ήσαν στο Παλάτι,
πως ήτον τούτο το παιδί του γέρου Πεζοστράτη.
Αμή εθαρρούσαν όλοι τως, το πως αυτός μηνά του,
σα γέροντα και φρόνιμον, θέλει τη μαρτυριά του.
- ΞΕπήγαν κ' είπασίν του το, εις του Ρηγός να πάγει, 1295
κι ως τ' άκουσε, αποχλόμιανε, μέσα η καρδιά του εσφάγη.
Κ' ελόγιαζε, για πλιότερα βάσανα να του δώσει,
του εμήνυσεν ο Βασιλιός, να πά' να ξεφαντώσει.

Σχολιασμός στ. 1243-1456

Ἦκλαψε κι ενεστέναξε, και τη Γυνή του κράζει, κ' εις το γνοιανό που εγρίκησε, χίλια κακά λογιάζει.	1300
Μα δεν μπορεί ν' αντισταθεί, κι ο Ρήγας τον ορίζει, μ' όλον οπού την όχθητα και μάχητα γνωρίζει.	
Με τα καημένα σωθικά, μ' όψιν αποθαμένη καταρδινιάζονται κ' οι δυό, οι πολυπρικαμένοι.	
Τα μαύρα ρούχα εβγάλασι, μην πά' οι κακοί να πούσι του Βασιλιού, πως στη χαρά θλίψιν του προμηνούσι.	1305
Με τα κομμένα γόνατα, με τρομασμένα μέλη επήγασι στου Βασιλιού, να δούσι ίντα τους θέλει.	
Πολλά κλιτά τον προσκυνούν, τα πόδια του φιλούσι, και σα βουβοί εσταθήκασι, κλαίσι, μα δε μιλούσι.	1310
Ἵς τσ' είδεν ο Ρωτόκριτος, τρομάρα τον-ε πιάνει, μέσα η καρδιά του εκάγηκε, μ' απόξω δεν του εφάνη.	

Σχολιασμός στ. 1243-1456

- Εμάθαινε καθημερινό, πώς είναι, πώς περνούσι,
κ' ερώτα με την πονηριά συχνιά, να του το πούσι,
και γνωστικά επορεύετο, ο-για να μη γρικήσουν 1315
άλλοι, και δούσι τα κουρφέα, και τα χωστά γνωρίσουν.
Άσφαλτα, δίχως σκόνταμα, ήριχνε κάθε ζάλο,
και πάντα με τη φρόνεψιν ήδειχνεν ένα γι' άλλο.
Εμάθαινε στον Κύρην του, και Μάναν του ίντα εγίνη,
μα δεν ημπόρειε να τους δει, μόνον την ώρα εκείνη. 1320
Αδύναμοι ήσαν και χλομοί, και κατηγορημένοι,
τότες του εφάνη να'ν' καιρός, δε στέκει ν' ανιμένει.
Και γονατίζει, να μιλεί κλιτά με ταπεινότη,
στη γλώσσα του τη φυσική, στην εμιλιά την πρώτη.
Την μπουκωτή, και την τρευλήν, και την τσευδήν αφήνει, 1325
στην εμιλιάν του την καλή, σαν ήτον πρώτα, εγίνη.
Συμπάθιο εζήτηξεν ομπρός στά θέλει να μιλήσει,
κι ο Ρήγας είχε πεθυμιάν πολλή να του γρικήσει.

Σχολιασμός στ. 1243-1456

ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ

- Λέγει· "Μεγάλε Βασιλιέ, Θρονί τση Δικιοσύνης,
ίντά'χες με του λόγου μου κι αλύπητος εγίνης; 1330
Ίντά'φταιξα; κ' ίντά'καμα; κ' ίντά'χ[ε]ς μετά μένα,
και με μεγάλην απονιά μ' εξόρισες στα ξένα;
Ίντα κακό σού εκάμαμε, κ' ίντά'βαλες στο νου σου,
κ' εζύγωξες τον Κύρη μου, που'τον του Παλατιού σου,
και πέντε χρόνια σήμερα, που η όργητά σου εκράτει, 1335
κιανείς μας δεν επάτησε σε τούτο το Παλάτι;
- "Και μ' όλο που μ' εξόρισες, τ' αφτιά μου όντεν ακούσαν,
οι Βλάχοι πως σε οχθρέψανε, και πως σε πολεμούσαν,
πόνο μεγάλο στην καρδιάν εγρίκησα και πρίκα,
και βάσανο μου εδώκασι τα Πάθη, που σ' ευρήκα'. 1340

Σχολιασμός στ. 1243-1456

- Και δεν ημπορού' να γρικώ, πως είσαι σ' τόση μάχη,
και πως θέ' να σου πάρουσι την Αφεντιάν οι Βλάχοι,
κ' εγώ να'μαι στην ξενιτιά, κ' εγώ να'μαι στα ξένα,
κ' εξελησμόνησα ζιμιό τά μου'χες καμωμένα.
- Κ' ήρθα το γληγορότερον, σ' βοήθεια σου επολέμου', 1345
και να γλιτώσω ουδ' όλπιζα, ουδ' εθάρρουν το ποτέ μου.
Είδες εκείνα τά'καμα, που άλλος δεν τα εδυνάστη,
κ' εις μιά μπαμπακερή κλωστήν η ζήση μου εκρεμάστη.
- Ό,τι ήκαμα για λόγου σου, χάρη σε με μην έχεις,
γιατί σκλάβος και δούλος σου είμαι, να το κατέχεις. 1350
- "Τον περαζόμενον καιρό στη Χώρα σου εκατοίκουν,
κ' ήρχουμουν στο Παλάτι σου, την εμιλιά σου εγρίκουν.
Και με τον Κύρη μου συχνιά εμίλειε η Αφεντιά σου,
γιατ' ήτον πάντα μπιστικός και συμβουλάτοράς σου.
- Κ' η όχθητά σου αν-ε κρατεί ακόμη, Βασιλιά μου, 1355
πέ' μου το, να ξενιτευτώ, να μη φανεί η φανειά μου.

Σχολιασμός στ. 1243-1456

Κι αν είν' και κείνη η προξενιά, που σου'πεν ο Γονιός μου,
ακόμη σκανταλίζει σε, Θάνατον πιάσε δος μου.
Κι αν είν' κ' η Θυγατέρα σου, που ακόμη δεν κατέχει
ποιός είμαι, σα μαθητευτώ, εις όχθητά τση μ' έχει, 1360
θέλω να ξοριστώ μακρά, όπου θωρούν τα μάτια,
κι ας τάξω δεν εδούλεψα σε τούτα τα Παλάτια.
Ανέγνωρος εγίνηκα, μα τώρα να με δείτε,
ποιός είμαι να γνωρίσετε, κι αλλήλως να το πείτε."

ΠΟΙΗΤΗΣ

Την ώρα εκείνη, που μιλεί, κι οπού τ' αναθιβάνει, 1365
πάντά'χεν εις το πρόσωπον το μαγικό μελάνι.
Κι ο Βασιλιός, κ' η Ρήγισσα, κι όλοι που το γρικούσαν,
κοιμούνται τως εφαίνετο, κι όνειρο το θαρρούσαν.
Κρατούσιν το για θάμασμα, πράμα πολλά μεγάλον,
κ' εις κάθε λόγο εστρέφουντον, κ' εθώρειε γ-είς τον άλλον. 1370

Σχολιασμός στ. 1243-1456

Λογιάζουν, κι ο Ρωτόκριτος πως βρίσκεται στα ξένα,
και τούτα, οπού τως-ε μιλεί, του τα'χε εκεί 'πωμένα.

Μα σαν επιάσε το νερό, το πρόσωπόν του πλύνει,
τ' απαρθινά εφάνέρωσε, κι ο Ρώκριτος εγίνη.

Όλοι επομείνα' ασάλευτοι, έτσι να τον-ε δούσι, 1375
δεν ξεύρου' γ-ή ψοματινά, γ-ή αλήθεια το θωρούσι.

Δεν έχει ο Κύρης κρατημό, μηδέ η καημένη Μάνα,
τρέχουσι, και με κλάηματα τον επεριλαμπάνα'.

Δεν εχορταίναν οι φτωχοί το σπλάχνος να του δείξουν,
δεν το ελογιάζασιν-ε πλιό μ' έτοιον υ-Γιό να σμίξουν. 1380

Φωνές μεγάλες στο λαό χαράς εγρικηθήκα',
η Χώρα όλη ενεγάλλιασε, ποθές δεν είχε πρίκα.

Ο Ρήγας κάνει και σωπούν, κι απόκεις αρχινίζει,
κ' η όχθηρητα, κ' η όργητα σ' σπλάχνος πολύ γυρίζει.

Σχολιασμός στ. 1243-1456

ΡΗΓΑΣ

Λέγει του· "Γιέ μου, ας πάψουσιν όλα τα περασμένα, 1385
γ-ή εγώ'σφαλα, γ-ή εσύ'σφαλες, ας είν' συμπαθημένα.

Κ' επειδή οι χρόνοι κ' οι καιροί τέλος καλόν εφέρον, 1390
ας τη χαρούμεν όλοι μας τη σημερινήν ημέραν.

Κ' επειδή εμέλλετον εσέ η Αρετή, όχι εις άλλο, 1395
εις το Θρονί μου σήμερο σα Ρήγα να σε βάλω.

Να ορίζεις, σα σου φαίνεται, τσι χώρες και τα πλούτη,
Γυναίκα σου και Ταίρι σου, σου δίδω να'ν' και τούτη.

Εγώ, κατέχεις, Καλογιέ, γέροντας είμαι τώρα,
και δεν μπορώ να γνοιάζομαι κείνα που θέλει η Χώρα.

Και τα Ρηγάτα κ' οι Αφεντιές εσένα πρέπουν, Γιέ μου, 1395
κι ας τάξω πως δεν τ' όριζα, μηδ' είδα τα ποτέ μου.

Με την ευχή μας ολωνών, ωσάν το πεθυμούμε,
να κάμετε κληρονομιάν, και Τέκνα σας να δούμε."

Σχολιασμός στ. 1243-1456

ΠΟΙΗΤΗΣ

Τούτα τα λόγια ο Βασιλιός με κλάηματα τα εμίλειε,
κ' είχεν τον στην αγκάλην του, με σπλάχνος τον εφίλειε. 1400

ΡΗΓΑΣ

Έκραξε και την Αρετή, λέγει τση· "Θυγατέρα,
το Γάμο σου εξετέλειωσα ετούτην την ημέρα.
Εσύ ήμελλες του Ερώκριτου, στον Ουρανόν εγράφτη,
για κείνο η γνώμη σου εύκολα σε τούτον ενεπαύτη.
Κ' ήδιωξες τους Ρηγόπουλους κ' έγνοια απ' αυτούς δεν έχεις, 1405
κ' εις τούτο[ν] θελημάτεψες, δίχως να τον κατέχεις.
Ξένον τον ελογιάζαμεν, και Ξένον τον ελέγα',
κ' ετούτος είν' ο Ερώκριτος, της αντρειάς η φλέγα.
'Πειδή και μαύρος σου'ρεσε, σαν όλοι μου το λέσι,
εδά που'ν' άσπρος και ξαθός, καλύτερα σου αρέσει. 1410

Σχολιασμός στ. 1243-1456

Ευχή τσ' ευχής μου να'χετε, κι ό,τι εκατηγορήθης, χαρές να σου γυρίσουσιν, εις ό,τι εδά εβουλήθης, κ' ήκαμες κείνο που'θελα, κ' ήγιανες την πληγή μου, που αν είχες πει τ' Όχι κ' εδά, άνθρωπος πλιό δεν ήμου'.	
Γιατ' ήκαμε για λόγου μας θαμάσματα μεγάλα, κ' οι χάρες του μες στην καρδιάν και νου μου τον εβάλα'.	1415
Δεν είναι Ρήγας σαν εμάς, μα η χάρη του είναι τόση, που Ρήγα τον-ε κράζουσι σε δύναμιν και γνώση.	
Κ' εκείνα, που αφεντεύγομεν, τσι χώρες κι όλα τ' άλλα, αυτείνος μας τα εκέρδεσε με κίντυνα μεγάλα.	1420
Ευχαριστώ του Ριζικού, που σου'δωκε έτοια γνώμη, που'λεγες, πως δεν ήθελες να παντρευτείς ακόμη.	
Κ' εφύλαγε ώς το ύστερον, κανίσκι να μου φέρει έναν, οπού μ' εγλίτωκε, να σου τον κάμω Ταίρι.	
Χαίρου, λοιπόν, Παιδάκι μου, σα χαιρομέσταν όλοι, και σα μας ανεγάλλιασε του Γάμου σας η σκόλη.	1425

Σχολιασμός στ. 1243-1456

Κ' έπαρε με καλήν καρδιάν τά κανισκεύγει η Μοίρα,
κ' εγώ ποτέ μου έτοια χαρά σαν τούτη δεν επήρα.
Ας είστε πάντα μιά βουλή, και πάντα συβασμένοι,
γιατί τσ' ανάγκες και κακά η σύβαση τα γιαίνει." 1430

ΠΟΙΗΤΗΣ

Με πονηριάν η Αρετή κάνει πως δεν κατέχει
πρωτύτερας ό,τι θωρεί (κ' εις τούτο γνώσιν έχει).
Τα φρούδια τση ενεσήκωσε με μαστοριάν η Κόρη,
δείχνει πως το θαμάζεται, στον Ουρανόν εθώρει.
Δείχνει πως ανεπόλπιστον είν' κείνον, οπού βλέπει, 1435
κ' εδάγκανε τα χείλη τση (σ' τούτο έπαινος τση πρέπει).

Εκόμπωσε όλον το λαόν, και κάνει και λογιάζουν
τα ψόματα γι' απαρθινά, γιατί τσ' αλήθει[α]ς μοιάζουν.
Με λίγα λόγια φρόνιμα τον Κύρη αποφασίζει,
να κάμει εκείνο που γρικά, και κείνον οπού ορίζει. 1440

Δε θέλει να πολυμιλεί, μη λάχει και μπερδέσει,
και θέλοντας να βουηθηθεί, πεδουκλωθεί και πέσει.

Σχολιασμός στ. 1243-1456

- Εθώρειε κι ο Πολύδωρος, κι ακόμη δεν κατέχει,
αν είναι εκεί ο Ρωτόκριτος, κι αλήθεια δεν την έχει.
Τόσον πολύ του εφάνηκε, που ακόμη δεν πιστεύγει, 1445
τον Ήλιο βλέπει, και φωτιά για να θωρεί γυρεύγει.
Μα ετούτη η δυσκολιά του νου, λίγη ώρα τον εκράτει,
κ' είδε κι αυτός κ' επίστεψε σαν τσ' άλλους στο Παλάτι.
Περιλαμπάνει και φιλεί, και δεν τον-ε χορταίνει
το Φίλον του τον ακριβόν, και δάκρυα τον-ε ραίνει. 1450
- ξΛογιάσετε πόσες χαρές ήσαν την ώρα εκείνη,
και πόση περιδιάβαση σ' όλην τη Χώρα εγίνη.
Τίς το'λεγε για θάμασμα, τίς όνειρον το κάνει,
τόσο μεγάλο και πολύ, αξάφνου τως εφάνη.
- Ο Πεζοστράτης του Ρηγός γονατιστός σιμώνει, 1455
κι ό,τι κι αν είχε στην καρδιάν τότες του φανερώνει.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Σχολιασμός στ. 1481-1540

Σχολιασμός στ. 1481-1540

ΠΟΙΗΤΗΣ

Μιλώντας, εσηκωθήκε, στην Αρετή σιμώνει,
φιλεί την, κι ωσάν Νύφην του την αποκαμαρώνει.
Εκείνος κ' η γυναίκα του το κλάημα δε σκολάζουν,
απ' τη χαράν τήν είχασι, πλιό Πάθη δε λογιάζουν.
Γέμου' οι αυλές τους άρχοντες, γεμίζει το Παλάτι,
αρχίζουν την ξεφάντωσιν κι ολημερνίς εκράτει.
Κι αργά'μεινε το Αντρόγυνο στην κάμεραν εκείνη,
που'τον αρχή, κ' εμπήκασι σ' τσ' Αγάπης την οδύνη.

1485

ξήμερον ας λογιάσουσιν, όσοι κι αν έχου' γνώση,
εκείνα που εγενήκασιν, ώστε να ξημερώσει.
Εγώ δε θέλω, και δειλιώ, να σας-ε πω με γράμμα,
τη νύκτα πώς εδιάξασιν, ίντά'παν, κ' ίντα 'κάμα'.
Μπορείτε από τα παρομπρός, που'χετε γρικημένα,
εσείς να τα λογιάσετε, και μη ρωτάτε εμένα.

1490

Σχολιασμός στ. 1481-1540

Τά'πασι, τά μιλήσασι, κ' εις ό,τι κι αν εγίνη, κιανείς δεν ξεύρει να το πει, μόνον οι δυό τως κείνοι.	1495
Έρθεν η μέρα η λαμπυρή, γλυκύς καιρός αρχίζει, κ' εκάθησε ο Ρωτόκριτος εις το Θρονί, κι ορίζει.	
Με φρόνεψη πορεύγεται, με γνώσιν ορδινιάζει, πριχού έρθουσι τα πράματα, προβλέπει και λογιάζει.	1500
Όλοι τον αγαπήσασι, κ' εις τ' όνομά του εμνέγαν, κι από τους πρώτους Βασιλιούς πρώτον τον διαλέγαν.	
Και τω' Ρηγάδω' οι διαφορές σε πράματα μεγάλα κριτή τον είχαν, και ποτέ τά'λεγε δεν εσφάλα'.	
Αγαπημένο Αντρόγυνο σαν τούτο δεν εφάνη, μουδ' έτοιο καλορίζικο, χαιράμενο Στεφάνι.	1505
Πλιά ορίζασι και γέροντες, παρά που δίδει η Φύση, καλή καρδιά τους έθρεφε, σαν το δεντρόν η βρύση.	
Εκάμασι παιδόγγονα, κι όλα εγενήκαν πλούσα, και Μάνα και Κερά Λαλά εγίνη η Αρετούσα.	1510

Σχολιασμός στ. 1481-1540

- Για τούτο, οπού'ναι φρόνιμος, μηδέ χαθεί στα Πάθη,
το ρόδον κι όμορφος αθός γεννάται μες στ' αγκάθι.
Ετούτ' η Αγάπη η μπιστική με τη χαρά ετελειώθη,
και πλερωμή στα βάσανα μεγάλη τώς εδόθη.
Και κάθε είς που εδιάβασεν, εδά κι ας το κατέχει, 1515
μη χάνεται στα κίντυνα, μα πάντα ολπίδα ας έχει.
Κ' εκείνον, οπού εκόπιασεν, ας τον καληνωρίζουν,
κι ας συμπαθούν τα σφάλματα εκείνα που γνωρίζουν.
- ξΕσίμωσε το ξύλο μου, το ράξιμο γυρεύγει,
ήρθε σ' ανάβαθα νερά, και πλιό δεν κιντυνεύγει. 1520
Θωρεί τον Ουρανό γελά, τη Γη και καμαρώνει,
κ' εις-ε λιμιώνα ανάπαψ[ης] ήραξε το τιμόνι.
Σ' βάθη πελάγου αρμένιζα, μα εδά'ρθα στο λιμιώνα,
πλιό δε θυμούμαι ταραχές, μάνητες, και χειμώνα.
Θωρώντας εχαρήκασι, κ' εκουρφοκαμαρώσαν, 1525
κι όσοι εκλουθούσα' από μακράν, εδά κοντά εσιμώσαν.

Σχολιασμός στ. 1481-1540

Η γης εβγάνει τη βοήν, ο αέρας και μουγκρίζει,
και μιά βροντή στον Ουρανόν τσ' οχθρούς μου φοβερίζει,
εκείνους τους κακόγλωσσους, που ψέγουν ό,τι δούσι,
κι απόκεις δεν κατέχουσι την Άλφα σκιάς να πούσι. 1530

Θωρώ πολλούς και πεθυμούν, κ' έχω το γρικημένα,
να μάθουν τίς εκόπιασεν εις τ' απανωγραμμένα.
Κ' εγώ δε θέ' να κουρφευτώ, κι αγνώριστο να μ' έχουν,
μα θέλω να φανερωθώ, όλοι να με κατέχουν.
ΒΙΤΣΕΝΤΖΟΣ είν' ο Ποιητής, και στη Γενιάν ΚΟΡΝΑΡΟΣ, 1535
που να βρεθεί ακριμάτιστος, σα θα τον πάρει ο Χάρος.

Στη Στείαν εγεννήθηκε, στη Στείαν ενεθράφη,
εκεί ήκαμε κ' εκόπιασεν ετούτα που σας γράφει.
Στο Κάστρον επαντρεύθηκε, σαν αρμηνεύγει η Φύση,
το τέλος του έχει να γενεί, όπου ο Θεός ορίσει. 1540

**Ο Ερωτόκριτος του Σεφέρη
(Παρουσίαση εργασίας της
φοιτήτριας Δήμητρας Στεφανίδου)**

Ο Ερωτόκριτος του Σεφέρη

- Βλ. Γιώργος Σεφέρης, «Ερωτόκριτος», [Δοκιμές](#), τόμος Α΄, Ίκαρος, Αθήνα 1974.
- Βλ. ακόμη σχετικό μελέτημα του Γιώργη Γιατρομανωλάκη στον τόμο *Ο κόσμος του Ερωτόκριτου και ο Ερωτόκριτος στον κόσμο* (2012).

Εικόνα 1. Ο ποιητής Γ. Σεφέρης
σε νεαρή ηλικία

Εικόνα 2. Ο ποιητής Γ.
Σεφέρης σε ώριμη ηλικία

Ο Ερωτόκριτος του Σεφέρη

Γ. Σεφέρης, «Ερωτόκριτος», *Δοκιμές*, τόμος Α΄, Ίκαρος, ⁵1984, σσ. 284-286.

- «Ο Ερωτόκριτος είναι ένα πολύ μακρύ ποίημα. Έχει δέκα χιλιάδες πενήντα δύο στίχους. Και όμως είναι ποίημα χωρίς ρητορεία. Κάποτε, πραγματικά τραβάει του μάκρους. Αλλά το μάκρος δεν οφείλεται στην επισώρευση λέξεων ή φράσεων χωρίς περιεχόμενο, που είναι μονάχα θόρυβος, μήτε στις ρηματικές υπερβασίες του αντικειμένου που έχει να εκφράσει ο ποιητής. Οφείλεται στις επαναλήψεις που, καθώς νομίζω, αισθάνεται τον εαυτό του υποχρεωμένο να κάνει. Λέω αισθάνεται τον εαυτό του υποχρεωμένο να κάνει, γιατί έχω την εντύπωση ότι αυτές οι επαναλήψεις γίνονται “κατ’ απαίτησιν του κοινού”. Είναι με κάποιον τρόπο “μπιζαρίσματα”. Στο κονταροχτύπημα λ.χ. παρουσιάζει δεκατέσσερεις αρχοντόπουλους που χτυπιούνται. Και το κονταροχτύπημα του καθενός με τον αντίπαλό του περιγράφεται πάντα με την ίδια φροντίδα της λεπτομέρειας. Αν οι αρχοντόπουλοι ήταν οι μισοί, δε θα πάθαινε τίποτε το ποίημα. Το ίδιο μπορεί να πει κανείς για τους διαλόγους της Αρετούσας με τη νένα Φροσύνη. Το ίδιο και για άλλα. Όλα αυτά θα ήταν καλύτερα να περιοριστούν. Τέτοιες κρίσεις είναι αυτονόητες για τον σημερινό αναγνώστη, που διαβάσει γρήγορα ένα βιβλίο κι ύστερα το πετά».

Ο Ερωτόκριτος του Σεφέρη

- «Αλλά για τους πρώτους αναγνώστες, το διάβασμα ή το άκουσμα ενός ποιήματος σαν τον Ερωτόκριτο ήτανε μια γοητεία. Και η γοητεία αρέσκεται στην επανάληψη. Είναι η ίδια φύση με τη μαγική επωδό. Μια γοητεία που έπρεπε να κρατήσει πολλές βραδυές, ίσως τις βραδυές ενός ολόκληρου χειμώνα. Όταν τέλειωνε το ποίημα, το ξανάπαιρναν από την αρχή. Στο τέλος το μάθαιναν απέξω. Η επανάληψη, κοιταγμένη από αυτή την πλευρά, μοιάζει να είναι μέσα στη φύση των πραγμάτων. Ήτανε μέσα στην ψυχή του ακροατή ή του αναγνώστη, που την περίμεναν προτού μιλήσει ο ποιητής. Και ο ποιητής την εποχή εκείνη δεν ήταν, όπως οι σημερινοί, χωρισμένος από το κοινό του, ήτανε σύμφωνος με τους άλλους ανθρώπους.

Ο ποιητής του Ερωτόκριτου ξέρει να αφηγηθεί και, όταν χρειάζεται, ξέρει να ξεδιπλώσει τη δύναμη του πάθους. Αλλά ο χαρακτήρας του είναι να μιλά “με γνώση και με τρόπο”. Δεν έχει συμπάθεια για τα “μεγάλα φτερουγίσματα”, όπως συνηθίσαμε να λέμε από την εποχή του ρομαντισμού: Απ’ ό,τι κάλλη έχει άνθρωπος, τα λόγια “χουν τη χάρη να κάνουνι κάθε καρδιά παρηγοριά να πάρει, κι οπού κατέχει να μιλεί με γνώση και με τρόπο, κάνει να κλαΐσιν και γελού τα μάτια των ανθρώπω” (Α 887-90)».

Σχολιασμός στ. 1243-1456

- «Όταν δε χρειάζεται να ξεσπάσει, προτιμά να βηματίζει, και ο βηματισμός του αυτός, όπως κάθε βηματισμός, είναι ένας τρόπος αλυσιδωτός, ο ένας κρίκος βασιέται από τον άλλον και τον επαναλαμβάνει. Γι' αυτό, φαντάζομαι, παρατηρούμε ένα είδος εμπειρισμό στην πρόοδο του ποιήματος. Δεν εννοώ με τούτο πως ο ποιητής γίνεται κάποτε πεζός. Υπάρχει ένας ποιητικός βηματισμός, ένας ίσος και χαμηλός τόνος που είναι από τα πιο χαριτωμένα πράγματα που μας προσφέρει η ποίηση. Είναι αυτό που θα λέγαμε στη μουσική το ρετσιτατίβο».

**Κρίσεις για τον *Ερωτόκριτο*
(Παρουσίαση εργασίας του
φοιτητή Αντώνη Μανδρίδη)**

Κρίσεις για τον *Ερωτόκριτο*

- Η παρουσίαση βασίστηκε σε αποσπάσματα από κρίσεις και γνώμες για τον *Ερωτόκριτο* που έχει συλλέξει τόσο ο **Στέφανος Ξανθουδίδης** στην κριτική του έκδοση όσο και ο **Στυλιανός Αλεξίου** στη χρηστική έκδοσή του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Ερωτόκριτος

Εκδόσεις

- Κριτική έκδοση: *Βιτσέντσος Κορνάρος Ερωτόκριτος*, κριτική έκδοση, εισαγωγή, σημειώσεις, γλωσσάριο Στυλιανός Αλεξίου, Αθήνα 1980
- Χρηστική έκδοση: *Βιτσέντζος Κορνάρος Ερωτόκριτος*, επιμέλεια Στυλιανός Αλεξίου, Αθήνα 1985.

Μελέτες

- David Holton, «Μυθιστορία», στον τόμο του ίδιου (επιμ.) *Λογοτεχνία και κοινωνία στην Κρήτη της Αναγέννησης*, απόδοση στα ελληνικά: Ναταλία Δεληγιαννάκη, Ηράκλειο 1997.
- David Holton, «Πώς οργανώνεται ο *Ερωτόκριτος*;», στον τόμο του ίδιου *Μελέτες για τον Ερωτόκριτο και άλλα νεοελληνικά κείμενα*, μετάφραση Μαρία Αθανασοπούλου, Αθήνα 2000, σ. 71-86.
- Γ.Κ. Μαυρομάτης, *Το πρότυπο του Ερωτόκριτου*, Ιωάννινα 1982.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Ερωτόκριτος

Μελέτες (συνέχεια)

- Massimo Peri, *Του πόθου αρρωστημένος. Ιατρική και ποίηση στον Ερωτόκριτο*, μετάφραση Αφροδίτη Αθανασοπούλου, Ηράκλειο 1999.
- Dia M.L. Philippides – D. Holton, *Του κύκλου τα γυρίσματα: ο Ερωτόκριτος σε ηλεκτρονική ανάλυση*. Τόμοι Α' - Δ', Αθήνα 1996
- Ναταλία Δεληγιαννάκη, «Ο διασκελισμός στον *Ερωτόκριτο*», στον τόμο Νάσος Βαγενάς (επιμ.), *Νεοελληνικά μετρικά*, Ρέθυμνο 1991
- Ναταλία Δεληγιαννάκη, «Το χιούμορ του ποιητή στον *Ερωτόκριτο*», στον τόμο *Οι ποιητές του Γ.Π. Σαββίδη*. Αθήνα 1998, σ. 143-160.
- Wim Bakker, «Τα τρία αστέρια της γκιόστρας στον *Ερωτόκριτο*», *Θησαυρίσματα* 30 (2000), 339-378.
- Γ.Π. Σαββίδης, «Πόσο 'θαλασσινός' ήταν ο Βιτσέντζος Κορνάρος;», στον τόμο *Λοιπή εις μνήμην Ανδρέα Γ. Καλοκαιρινού*, Ηράκλειο 1994, σ. 39-50.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Ερωτόκριτος

Μελέτες (συνέχεια)

- A. S. M. Bot, «Η ύστατη δοκιμασία της Αρετής», *Neograeca Medii Aevi V. Αναδρομικά και Προδρομικά. Approaches to Texts in Early Modern Greek. Papers from the conference Neograeca Medii Aevi V, Exeter College, University of Oxford, September 2000*, edited by Elisabeth Jeffreys and Michael Jeffreys, Oxford 2005, σ. 395-409.
- Μ. Λασιθιωτάκης, «Πετραρχικά μοτίβα στον Ερωτόκριτο», *Θησαυρίσματα* 26 (1996): 143-177.
- Μάρθα Αποσκήτη, «Παρεμβάσεις του ποιητή στον Ερωτόκριτο», στον τόμο της ίδιας *Κρητολογικά. Αναγεννησιακά και νεώτερα*, Αθήνα 2003, σ. 145-152.
- Γιώργος Καλλίνης, «Λειτουργίες του αφηγητή στην αναγεννησιακή ιταλική ποίηση και στον Βιτσέντζο Κορνάρο (με αφορμή τον πρόλογο του Ερωτοκρίτου)», *Ελληνικά* 52 (2002), 295-304.
- Κώστας Ε. Αποστολάκης, «Οπού κατέχει να μιλή: σχετικά με τη ρητορική του Ερωτόκριτου του Κορνάρου», *Πεπραγμένα Θ' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου*, τ. Β1, Ηράκλειο 2004, σ. 133-143.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Ερωτόκριτος

Αφιέρωμα – πρακτικά συνεδρίων.

- *Ερωτόκριτος, ο ποιητής και η εποχή του.* Αφιέρωμα ΕΠΤΑ ΗΜΕΡΕΣ, εφημ. *Η Καθημερινή*, Κυριακή 11 Ιουνίου 2000, επιμ. Κωστής Γιούργος.
- *Ερωτόκριτος.* Αφιέρωμα ΔΙΑΒΑΖΩ, ν. 454 (Σεπτέμβριος 2004), επιμ. Βρασίδης Καραλής.
- *Ζητήματα ποιητικής στον Ερωτόκριτο*, επιμ. Στέφανος Κακλαμάνης, Ηράκλειο 2006. [= Πρακτικά του ομότιτλου συνεδρίου, Ηράκλειο – Ρέθυμνο 13-15/11/2003]
- *Ο κόσμος του Ερωτόκριτου και ο Ερωτόκριτος στον κόσμο*, Πρακτικά Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου, Σητεία 31/7-2/8/2009, επιμέλεια Τασούλα Μ. Μαρκομιχελάκη, Ηράκλειο 2012.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Η Θυσία του Αβραάμ

Εκδόσεις

- Κριτική έκδοση: *Η Θυσία του Αβραάμ*, κριτική έκδοση W. Bakker – A.F. van Gemert, Ηράκλειο 1996
- Χριστική έκδοση: Wim F. Bakker – Arnold F. van Gemert (επιμ.), *Η Θυσία του Αβραάμ*, Ηράκλειο 1998

Μελέτες

- Ντία Φιλιππίδου, *Η Θυσία του Αβραάμ στον υπολογιστή: λεξιλογικοί πίνακες και υφολογικά σχόλια*, Αθήνα 1986.
- Wim Bakker, «Θρησκευτικό δράμα», στον τόμο D. Holton (επιμ.) *Λογοτεχνία και κοινωνία στην Κρήτη της Αναγέννησης*, απόδοση στα ελληνικά: Ναταλία Δεληγιαννάκη, Ηράκλειο 1997.

ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1. Πηγή: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Giorgos_Seferis_1963.jpg

Εικόνα 2. Πηγή: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:George_Seferis.JPG?uselang=el

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Αναστασία Μαρκομιχελάκη «Βιτσέντζος Κορνάρος, Σχολιασμός Ε' Μέρους του Ερωτόκριτου και άλλα θέματα σχετικά με το έργο». Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη 2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://eclass.auth.gr/courses/OCRS225/>

Τέλος Ενότητας

Επεξεργασία: Ευθυμία Χ. Πέτκου
Θεσσαλονίκη, Εαρινό Εξάμηνο 2013-14.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

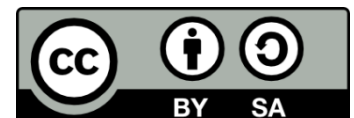

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Παρόμοια Διανομή [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

